

HALİMİZİN ZARIFLIĞI

Edep; güzel terbiye, iyi davranış, güzel ahlak, hayâ, nezaket, zarafet gibi manalara gelir. Dinimiz, baştan sona edeptir. Edep, kulun kendisini Cenab-ı Hakkın iradesine tâbi kılması, güzel ahlaklı olmasıdır. Hadis-i şerifte, “Sizin en iyiniz, ahlakı en güzel olandır.” buyuruldu.

İnsan ve Muaşeret

İnsanlar yaşamak için çok çeşitli şeylere muhtaç olduklarından, bir arada bulunmak ve toplu olarak yaşamak zorundadırlar. Bu mecburiyetle en başta aile olmak üzere mahalle, köy, kasaba ve şehirler kurmuşlar, ortak bir kimlik etrafında millet denilen topluluğu meydana getirmişlerdir.

Beşeriyet, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren bir taraftan vahyin şaşmaz rehberliğinde, diğer taraftan da kendi aklî ve tecrübî bilgisinin ışığında pek çok merhaleden geçmiş, nihayet Cenab-ı Hak en mükemmel kılavuz olmak üzere Kur'an-ı Hâkim'i göndermiştir. Böylece insan hayatı hem dünyevî hem de uhrevî cephesiyle kemâl çizgisine ulaştırılmıştır.

Adab-ı muaşeretin en büyük kaynağı dindir. Müslüman bir toplumda özellikle İslâm'dır, öyle olmalıdır. İnsanoğlu birbiriyle ve çevresiyle olan münasebetlerinde nazik ve adaba riayetkâr olursa, toplum hayatı güzelleşir, bir ahenk ve nizam içinde devam eder. Oraya huzur, sükûn ve refah gelir.

Bunun tam aksine, bir toplumda ilişkiler bozuk, insanların birbirine davranışı kaba ve özensiz olursa, başka bir huzursuzluk kaynağı aramaya gerek yoktur, bu kabalık ve özensizlik onlara yeter. Böyle toplumların üzerinden rahmet eksilir, bereket kalkar. İnsanların birbirine saygısının olmadığı yerlerde toplum yapısı çözülür, yardım ve dayanışma ahlâkı unutulur, türlü çeşit zorbalıklar ortaya çıkar.

Kişinin bu zarafet ve nezaket libasına bürünebilmesi bir terbiye işidir. Aile, okul, içinde yaşanan ortam bu noktada son derece önemlidir. Fakat daha önemlisi kişinin kendini terbiye etmesidir. “Ne yapalım, biz böyle gördük, böyle geldik!” diye düşünmek geçerli bir mazeret değildir. Her insan olgunlaşmakla yükümlüdür ve bunu gerçekleştirecek donanıma sahiptir. *(Mübarek Elhüseyni, Bir Müslüman Olarak Nezaket, Ağustos 2005.)*

Rehberimiz ve örneğimiz Fahr-i Âlem'in (s.a.v.) yemesi-içmesi, giyinmesi, oturup-kalkması, konuşması, aile hayatı, insanlarla muaşereti, cihadı, ibadeti, tebliği... bütün hayatı gönül

ikliminde çiçek çiçek açan rahatlatıcı bir denge, bir itidal ortamı sergilemektedir. O'nun izi üzere yürüyen tüm muttakiler ve vârisi olma şerefine ermiş rabbanî âlimler, Allah dostları da O'nun ahlâkıyla ahlaklanmış, her türlü taşkınlık ve aşırılıktan uzak, dengeli bir hayat yaşamışlardır. Çevresindekilere nebevî birer örnek olmuşlar, kıyamete kadar da olmaya devam edeceklerdir. (*Mübarek Elhüseyni, Orta Yol'u Bulabilmek, Eylül 2003.*)

Ahsen-i Takvim

Kur'ân-ı Kerîm'de Tin sûresinin dördüncü âyetinde Cenâb-ı Hak, “Andolsun biz insanı ahsen-i takvimde yarattık” buyurmaktadır. “En güzel” anlamına gelen “ahsen” ve “doğrultma, düzen verme, değer biçme” anlamlarına gelen “takvim”dir. İnsanın hem bedenî sûretinin güzelliğine, hem aklının, zihninin doğruluk ve iyilik işaretlerini idrak edebilecek yetenekte yaratılmış olduğuna, hem de ilâhî ahlak ve sıfatlarla bezenebilecek derecede gelişme ve tekâmüle elverişli bir ahlâk güzelliğine sahip bulunduğuna işaret edildiğini belirtir ve “gerek fizikî ve cismanî bakımından gerek ahlâk ve maneviyat itibariyle insan en güzel bir biçimde yaratılmıştır.” (*M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 8/1936*)

Modern çağda edep ve zarafet

Müslüman evinde eşine, çocuklarına ve komşularına, işyerinde mesai arkadaşlarına, alışveriş yaptığı, selam verdiği bütün insanlara karşı nazik ve güler yüzlü davranır. Başta çocukları olmak üzere, söz ve davranışındaki adap ve zarafeti ile çevresine örnek olan, “modellenen” kişidir.

“Yakın bir gelecekte kendisi gibi yetişkin bir insan olacağını düşünerek kişinin çocuklarına eksiksiz bir adab-ı muaşeret eğitimi vermesi şarttır. Bunun için de evvela kendisinin kötü ahlâk ve alışkanlıklardan uzak olması ve adabı muaşereti kendi söz ve davranışında yaşatması lazım gelir.” (*Mustafa Bilgen, Yüksek İslâm Ahlâkı*)

Sokağa tükürmek, çöp atmak, geliş geçişe mâni olmak, tiksindirici çirkin şeyler bırakmak, görgüsüzlüktür. Taşıma araçlarında itişmek, sıra olan yerlerde sırasını beklememek çirkin davranışlardır. Gençler, yaşlılara ve hastalara yer verir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “Büyüklerini saymayan bizden değildir.” buyurmuştur.

Alışverişte, izin almadan satıcının malına dokunulmaz. Malın görünüşünü, kalitesini bozacak şekilde ürüne ellenmez ve bakılmaz. Fiyat konusunda fazla ısrar edilmez. Alınsa da alınmasa da teşekkür edilir. Satıcı müşterisinin memnun olacağı hâl ve harekette bulunur.

Komşulukta iyi geçim, karşılıklı yardımlaşma, dert ve sevinçlerine iştirak, her karşılaştıklarında selamlaşma, hâl hatır sorma, birbirinden isteklerini imkân ölçüsünde temin etme önemli görgü kurallarındandır. Gürültü, çöp, pislik, rahatsız edici koku ve benzeri şeylerle komşuları rahatsız etmek muaşeret kurallarına aykırıdır.

Ayrıca misafire ikramda bulunmak gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “Allah’a ve kıyamete inanan, misafirine ikram etsin” buyurmuştur. Misafire ikram, ona karşı güler yüzlü ve tatlı dilli olmaktır.

Eve besmele ile ve sağ ayakla girilir, ardından da selam verilir. Birinin evine girerken izin istemek gerekir.

Adab-ı Muaşereti Öğreten Sure

Müminlerin şanına ve adına layık olan edep ve terbiye esaslarını ihtiva etmesi münasebetiyle Hucurat suresi, bazı müfessirler tarafından “ahlâk ve adab suresi” olarak nitelendirilir.

Hucurat suresi, toplum hayatında Müslüman ferdin davranışlarını düzenlemeye dair ahlâkî hükümleri içerir. Sure, Allah Teâlâ’nın dinine, Rasulü’ne, O’nun yanında konuşma adabına, dedikodulara kulak asmamaya, duyulan haberi tahkik etmeye, küskünlerin arasını bulmaya, alay ve hakaret etmemeye, suizan dan sakınmaya, gıybetten kaçınmaya, tecessüs etmemeye, yani gizli halleri araştırmamaya dair ayetlerden oluşur.

Hucurat suresi, insanın Allah’a ve Rasulüne itaat ve teslimiyetinden aile yaşamında uyulması gereken kurallara, yalan söylemenin çirkinliğinden birey ve toplumsal yaşama sirayet eden temizlik ve titizliğe, israf konusundan Müslümanlar arasındaki selamlaşma, doğru iletişim ve yeme içme adabına kadar hayatın her alanında en ince ayrıntısına kadar uyulması gereken görgü kuralları getirmiştir.

Menkıbe

Bâyezid-i Bistâmî (k.s.), yağmurlu bir havada cuma namazına gitmek için evinden çıktı. Sağanak şeklinde yağın yağmur, yolu çamur haline getirmişti. Yağmur bitinceye kadar bir evin ihâta duvarına dayandı. Çamurlu ayakkabılarını duvarın taşlarına sürerek temizledi. Yağmur yavaşlayınca camiye doğru yürüdü. Bu sırada aklına bir Mecûsî’nin duvarını kirlettiği geldi ve üzülmek,

“Onunla helâlleşmeden nasıl cuma namazı kılabilirsin? Başkasının duvarını kirletmiş olarak nasıl Allah Teâlâ'nın huzurunda durursun?” diye düşündü ve geri dönüp o Mecûsî'nin kapısını çaldı. Kapıyı açan Mecûsî, “Buyurun, bir arzunuz mu var?” diye sorunca, “Sizden özür dilemeye geldim” dedi. Mecûsî hayretle, “Ne özrü?” diye sordu. O da,

“Biraz önce duvarınızı elimde olmadan çamurlu ayakkabılarımı temizlemek maksadıyla kirlettim. Bu doğru bir hareket değil. Yağmurun şiddeti bu inceliği unutturdu” deyince Mecûsî hayretle,

“Peki, ama bunun ne zararı var? Zaten duvarlarımız çamur içinde. Sizin ayağınızdan oraya sürülen çamur bir çirkinlik veya kabalık meydana getirmez ki!” dedi.

Bâyezid-i Bistâmî,

“Doğru, ama bu bir haktır ve sahibinin rızasını almak lâzımdır” diye mukabelede bulundu. Mecûsî,

“Size bu inceliği ve insan haklarına bu derece saygılı olmayı dininiz mi öğretti?” diye sorunca, “Evet, dinimiz ve bu dinin peygamberi olan Hz. Muhammed [s.a.v] öğretti” dedi. Mecûsî, “O halde biz niçin bu dine girmiyoruz?” diyerek kelime-i şehâdet getirip müslüman oldu.” (Bâyezid-i Bistâmî, Evliyalar Ansiklopedisi, 3/365. / Ruhan Umut, Seyrimde Bir Şehre Vardım, Sf.207.)

Edebin Muhafazası Hayâ Sahibi Olmakla Mümkündür.

Hazret-i Ömer, “Edep, ilimden önce gelir” buyurdu. Çok heybetli olmasına rağmen, edebinden, hayâsından Rasulullah'ın huzurunda çok yavaş konuşurdu. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.), bir kimsenin yanında iki diz üzerine oturur, ona saygı olmak için mübarek bacağını dikip oturmazdı. Ebu Said Hudri hazretleri, “Rasulullahın hayâsı, bakire İslam kızlarının hayâsından çoktu” buyurdu.

İbni Mübarek hazretleri, “Bütün ilimleri bilen eğer edebinde noksanlık varsa, onunla görüşmediğime üzülmem, bunu kayıp saymam. Fakat edepli ile görüşmesem üzülürüm” buyurdu.